**Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle**

Perustuslakivaliokunnan pyydettyä minulta asiantuntijalausunnon hallituksen esityksestä Eduskunnalle n:o 72/2015 vp perinnönjaon oikaisua ja omaisuuden palautusvelvollisuutta koskevaksi lainsäädännöksi esitän kohteliaimmin seuraavaa.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan lisättäväksi perintökaareen uusi perinnönjaon oikaisua ja omaisuuden palautusvelvollisuutta koskeva luku (23a luku). Ehdotettu sääntely tulisi sovellettavaksi tilanteissa, joissa perillisen tai yleistestamentin saajan oikeus perintöön on aiemmin toimitetuissa perinnönjaoissa sivuutettu tai lapsen ja vanhempien välinen suhde vahvistetaan vasta perinnönjaon jälkeen. Myös perittävän kuoleman jälkeen toimitettua ositusta tai omaisuuden erottelua voidaan ehdotuksen mukaan oikaista, jos kuolinpesä on siinä luovuttanut omaisuutta avio- tai avopuolisolleen huomattavasti enemmän kuin se olisi ollut velvollinen luovuttamaan.

Ehdotuksen lähtökohtana on, että perinnönjaon oikaisussa pyritään ensisijaisesti sopimaan osapuolten välillä. Oikaisua vaativa voisi kuitenkin tarvittaessa hakea tuomioistuimelta pesänselvittäjän määräämistä huolehtimaan omaisuuden palauttamisesta kuolinpesälle perinnönjaon oikaisemista varten. Kuolinpesään voitaisiin myös määrätä pesänjakaja toimittamaan oikaisujako.

Isyyslakiin, oikeudenkäymiskaareen ja kuolleeksi julistamisesta annettuun lakiin ehdotetaan vähäisiä muutoksia, jotka ovat tarpeen perinnönjaon oikaisua ja omaisuuden palautusvelvollisuutta koskevien uusien säännösten vuoksi.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan yhtä aikaa kuin uudistettu isyyslaki eli vuoden 2016 alusta.

*****

Uudistuksessa on kyse siitä, miten uusittu isyyslaki myös käytännön tasolla turvaa ennen 1.10.1976 avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten perintöoikeudellisen tasa-arvon tuon ajankohdan jälkeen syntyneiden lasten kanssa. Pelkkä mahdollisuus nostaa isyyden vahvistamista koskeva kanne ei riitä tasa-arvon toteutumiseksi, vaan tasa-arvon tulee ulottua perinnönjakoon asti ja sitä koskevaan konkreettiseen lainsäädäntöön asti.

Uutta isyyslakia säädettäessä lakiehdotusta muutettiin lakivaliokunnassa monelta osin yhdenvertaisuuden toteutumiseksi perustuslakivaliokunnan lausunnossaan (PeVL 46/2014 vp) asettamien vaatimusten mukaisesti (ks. erityisesti isyyslain 67.1 § jossa annetaan painoarvoa myös sisarusten yhdenvertaisen kohtelun vaatimukselle, vaikka 31.1.2012 aikaraja perintöoikeuden suhteen tulisi muutoin sovellettavaksi). Nyt esillä olevat lakiehdotukset merkitsevät tosiasiallisen tasa-arvon toteutumista perinnönjaon tasolla. Kyse on paljolti teknisluonteisesta perintöoikeudellisesta sääntelystä, joka perustuu alan asiantuntijoiden tekemään lainvalmisteluun.

Kuten HE:ssä (s. 26) todetaan, vaikka ehdotetulla sääntelyllä puututaan perillisten omaisuuden suojaan jo toimitettujen perinnönjakojen osalta, omaisuuden suojaan puuttuminen on katsottava hyväksytyksi

perustuslain kannalta. Myös PeVL:ssa 46/2014 vp oltiin samaa mieltä tästä asiasta. Oikeusvarmuuden periaate edellyttää kuitenkin, että perinnönjaon peräyttämisestä ja mahdollisesta palautusvastuusta säädetään tarkasti laissa. Tätä PeV:n em. lausunnossa asettamaa vaatimusta ollaan nyt täyttämässä. Merkitystä asian arvioinnissa on myös sillä, että esinekohtaisen palauttamisvelvollisuuden sijaan on mahdollista maksaa kuolinpesälle rahamäärä, joka vastaa liikaa saadun omaisuuden arvoa. Lisäksi lakiehdotukseen sisältyy palautusvelvollisuuden sovittelua koskeva säännös niitä tilanteita varten, joissa palautusvelvollisuuden sisältö muutoin muodostuisi palautusvelvolliselle kohtuuttomaksi.

*****

Edellä esitettyyn viitaten katson, että hallituksen esitykseen 72/2015 vp sisältyviin lakiehdotuksiin ei sisälly valtiosääntöoikeuden kannalta ongelmallisia kohtia. Perus- ja ihmisoikeuksien kannalta on erinomaista, että avioliiton ulkopuolella ennen vuoden 1975 isyyslain voimaantuloa syntyneiden lasten asemassa pitkään olleesta ongelmasta päästään vihdoin eroon – tässä käsillä olevassa viimeisessä vaiheessa myös perintöoikeuden osalta. Näin toteutetaan myös perustuslain 22 §:ssä julkiselle vallalle asetettu velvollisuutta turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Perusoikeudet ulottuvat myös perhe- ja perintöoikeuteen.

Helsingissä marraskuun 11 päivänä 2015.

Liisa Nieminen